

Hanne Søndergård Pedersen, Jacob Seier
Pedersen og Søren Teglgaard Jakobsen

Kvalitetsindikatorer for danskuddannelsen til voksne udlændinge

Afdækning af indikatorer og
undersøgelse af eksisterende
datas kvalitet

Kvalitetsindikatorer for danskuddannelsen til voksne udlændinge – Afdækning af indikatorer og undersøgelse af eksisterende datas kvalitet kan hentes fra hjemmesiden www.kora.dk

© KORA og forfatterne

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater, er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til KORA.

© Omslag: Mega Design og Monokrom

Udgiver: KORA
ISBN: 978-87-7509-795-1
Projekt: 10811
Januar 2015

KORA
Det Nationale Institut for
Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

KORA er en uafhængig statslig institution, hvis formål er at fremme kvalitetsudvikling samt bedre ressourceanvendelse og styring i den offentlige sektor.

Det Nationale Institut
for Kommuners og Regioners
Analyse og Forskning

Købmagergade 22
1150 København K
E-mail: kora@kora.dk
Telefon: 444 555 00

Forord

Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen har bedt KORA om at undersøge, hvilke kvalitetsindikatorer der afspejler formålene med danskuddannelserne for voksne udlændinge, at vurdere kvaliteten af eksisterende data, der afspejler kvalitetsindikatorerne og at klarlægge behovet for at udvide datagrundlaget. Undersøgelsen skal ses i sammenhæng med undersøgelsen "Pædagogisk tilsyn med danskuddannelserne", der udkom august 2014.

Fokus i undersøgelsen har været på kvalitetsindikatorer inden for tre områder: Danskundskaber, medborgerskab og hverdagsliv samt arbejdsmarkeds- og uddannelsestilknytning.

Undersøgelsen er gennemført af projektleder Jacob Seier Petersen, der har været ansvarlig for kortlægningen af mulige kvalitetsindikatorer og vurderingen af datakvaliteten, seniorprojektleder Hanne Søndergård Pedersen, der har varetaget projektledelsen og seniorprojektleder Søren Teglgård Jacobsen, der har givet sparring om Ankestyrelsens data. Derudover har professor Karen Lund fra Aarhus Universitet bidraget med sparring. KORA har dog alene ansvaret for undersøgelsens resultater.

Hanne Søndergård Pedersen
Januar 2015

Indhold

Sammenfatning	5
1 Indledning	9
2 Forslag til kvalitetsindikatorer	12
2.1 Kursistens danskkundskaber	13
2.1.1 Danskfærdigheder	13
2.1.2 Kursisternes anvendelse af det danske sprog	15
2.2 Medborgerskab og hverdagsliv samt tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse	15
2.2.1 Medborgerskab og hverdagsliv	16
2.2.2 Tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse	17
3 Spørgeskema til kursister	18
3.1 Danskuddannelse 1	18
3.1.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU1	18
3.1.2 Kursisternes danskkompetencer, hvis DU1 stoppes før danskprøven ..	19
3.2 Danskuddannelse 2	20
3.2.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU2	20
3.2.2 Kursisternes danskkompetencer, hvis DU2 stoppes før danskprøven ..	21
3.3 Danskuddannelse 3	21
3.3.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU3	21
3.3.2 Kursisternes danskkompetencer efter endt Studieprøve	22
3.3.3 Kursisternes danskkompetencer, hvis DU3 stoppes før danskprøven ..	23
3.4 Arbejdsmarkedsrettet danskundervisning	23
Litteratur	24
Bilag 1 Kvaliteten af eksisterende data vedrørende danskkuddannelserne	26

Sammenfatning

Danskuddannelsernes formål jf. loven

§ 1. Formålet med uddannelse i dansk som andetsprog (danskuddannelse) er at bidrage til, at voksne udlændinge med udgangspunkt i deres individuelle forudsætninger og integrationsmål opnår nødvendige dansksproglige kompetencer og viden om kultur- og samfundsforhold i Danmark, så de kan blive deltagende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere.

Stk. 2. Danskuddannelse skal bidrage til, at voksne udlændinge så hurtigt som muligt efter at have fået opholdstilladelse i Danmark tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende det danske sprog og opnå kendskab til det danske arbejdsmarked, så de herved får mulighed for at komme i beskæftigelse og bliver i stand til at forsørge sig selv.

Stk. 3. Danskuddannelse skal endvidere fremme voksne udlændinges aktive brug af det danske sprog samt bidrage til, at de opnår almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejde og uddannelse samt livet som medborger i et demokratisk samfund.

Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen har bedt KORA om, at:

- identificere kvalitetsindikatorer, der afspejler disse mål
- vurdere kvaliteten af eksisterende data, der afspejler indikatorerne
- klarlægge behovet for at udvide datagrundlaget.

Formålet med kvalitetsindikatorerne er, at de skal give et fingerpeg om, hvorvidt danskuddannelserne lever op til lovens formål. Samtidig skal de kunne målrette kommunernes tilsyn med danskuddannelserne.

Fokus i undersøgelsen er på at finde dataunderstøttede entydige indikatorer, der afspejler kursisternes udbytte af danskuddannelserne. Det betyder, at der ikke fokuseres på processer – fx undervisningens afvikling, eller på input – fx antal undervisningstimer.

Forslag til kvalitetsindikatorer

Undersøgelsen peger på følgende kvalitetsindikatorer.

Tabel 1.1 Forslag til kvalitetsindikatorer for danskuddannelsen til voksne udlændinge

Tema	Operationalisering	Kvalitetsindikatorer	Datagrundlag
Kursistens evne til at anvende og forstå dansk ¹	Kursistens eksaminerede dansk kundskaber	<u>Danskuddannelses- og studieprøves beståelsesprocent, samt karakterer ifm. kursisternes²:</u> <ul style="list-style-type: none"> Læseforståelse Skrivefærdigheder Mundtlig kommunikation – Fortælle (monolog) Mundtlig kommunikation – Dialog Lytteforståelse. 	Valide data fra Ankestyrelsen
	Kursistens aktive anvendelse af dansk	<u>Kursisternes brug af dansk i forbindelse med³:</u> <ul style="list-style-type: none"> samtaler med venner og familie møder med danskere i det offentlige rum – fx ved indkøb, i skoler/institutioner, med myndigheder mv. arbejde, uddannelse eller praktik anvender kursisten danske medier? 	Intet eksisterende datagrundlag <u>Forslag:</u> Spørgeskema til alle, der afslutter eller stopper på danskuddannelserne

Noter: 1) (Bek nr. 65 2014). 2) (CEFR 2014a:56). 3) (Rambøll 2007).

Danskuddannelserne skal klæde kursisterne på i forhold til følgende tre områder:

- Dansk kundskaber
- Arbejdsmarkeds-/uddannelsestilknytning
- Medborgerskab og hverdagsliv.

Kursisternes arbejdsmarkeds-/uddannelsestilknytning afhænger i meget høj grad af både kommunens øvrige integrationsindsats samt konjunktursituationen. Derfor peger vi ikke på dette som kvalitetsindikator for danskuddannelserne. Der findes dog valide data på området i DREAM-databasen.

Medborgerskab har jf. Goul Andersen fire dimensioner, der omhandler en borgers rettigheder og pligter, sociale og økonomiske vilkår, social og politisk deltagelse samt identitet som medborger. Der eksisterer ligeledes ikke data, der afspejler kursisternes medborgerskab. Samtidig vil graden af medborgerskab formentligt også være afhængig af både kontekst og kursistens personlige forhold, hvorfor det ikke giver mening at måle danskuddannelsernes kvalitet på den parameter. Det samme gør sig gældende for, hvordan kursisterne begår sig i hverdagslivet (fx transport, indkøb, naboskab mv.) Også her er danskuddannelsernes påvirkning kun indirekte, og samtidig findes der ikke data, der belyser denne dimension.

Undersøgelsen peger til gengæld på, at karakterer ved danskprøverne er en god indikator for kursisternes dansk kundskaber. Datagrundlaget er tilgængeligt via Ankestyrelsen, og data vurderes som værende valide, men kun 24 % af kursisterne afslutter danskuddannelsen med en danskprøve. Hvis karaktererne er den eneste indikator for dansk kundskaberne, er der derfor mange kursister, der ikke kan måles på.

Der gennemføres til gengæld løbende modultest i danskuddannelserne, som måler på mange flere kursister. Det kan derfor overvejes at inddrage beståelsesprocenten for modultest som en kvalitetsindikator. Modultest har dog ikke ekstern censur, hvilket – alt andet lige –

gør vurderingen af kursisternes danskkundskaber mere usikker og følsom over for de enkelte underviseres vurderingspraksis.

Kursisternes praktiske anvendelse af dansk i deres hverdag er vigtig for, at de erhvervede danskkundskaber bevares og udvikles, men der findes ikke datakilder, der belyser dette. Vi foreslår derfor, at der gennemføres en spørgeskemaundersøgelse blandt kursister, der afslutter danskuddannelserne – uanset om det er med danskprøve eller ej – hvor den praktiske brug af dansk afdækkes.

Det skal dog bemærkes, at både danskprøven og kursisternes praktiske anvendelse af dansk i høj grad afhænger af kursisternes personlige forudsætninger. Derfor kan kvalitetsindikatorerne ikke bruges direkte til benchmarking af danskuddannelserne.

Spørgeskema til kursisterne

Der vil være betydelig forskel på kursisternes kundskaber og viden, afhængigt af om de har afsluttet Danskuddannelse 1, 2, 3 eller Arbejdsmarkedsrettet dansk. Tilsvarende vil udbyttet af undervisningen variere, afhængigt af om kursisterne har gennemført alle moduler i en given danskuddannelse, eller om kursisterne er stoppet før danskprøven, fx efter modul 3 på en af uddannelserne. Der bør derfor udformes en række forskellige spørgeskemaer.

Spørgeskemaerne kan tage udgangspunkt i CEFR's kompetenceskala og på CEFR's self-assessment grid, der afspejler, hvad kursisterne bør være i stand til på forskellige tidspunkter i uddannelsesforløbet. Fokus i spørgeskemaerne skal imidlertid ikke være på, hvad kursisterne kan, når de er i uddannelseskonteksten, men på, om de bruger sproget aktivt, når de er "ude i virkeligheden".

Behov for en tilsynsguide

Undersøgelsens første del pegede på, at det kan være vanskeligt for kommunerne at føre tilsyn med undervisningens kvalitet på danskuddannelserne, og gode resultatindikatorer derfor kunne støtte kommunerne i tilsynet. Undersøgelsen viser overordnet set, at det er vanskeligt at finde dækkende kvalitetsindikatorer på området. De foreslåede indikatorer kan give et fingerpeg om, hvordan det står til med kvaliteten af danskuddannelserne men kan ikke stå alene i vurderingen af, om sprogcentret leverer den rette pædagogiske kvalitet.

En af anbefalingerne i undersøgelsens første del var, at Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen kunne udarbejde en tilsynsguide med inspiration til kommunerne om at føre det pædagogiske tilsyn. Nærværende undersøgelse af de mulige kvalitetsindikatorer har ikke gjort dette behov mindre, da de identificerede indikatorer ikke giver kommunerne meget støtte i tilsynet.

I arbejdet med en tilsynsguide kan Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen både belyse, hvilke elementer i danskuddannelserne som de tilsynsførende særligt kan fokusere på, og guiden kan beskrive forskellige tilsynsmodeller.

Fokusområder i tilsynet

Det overordnede fokus i tilsynet er naturligt på, om kursisterne får det ud af danskuddannelserne som de skal: Får de sprogkompetencer, og kan de bruge sproget i praksis, er de klædt på til medborgerskab og hverdagsliv, til arbejdsmarkedet og/eller til uddannelsessystemet?

Tilsynsguiden bør derfor beskrive, hvilke indikationer den tilsynsførende kan bruge for at afdække dette. Ideelt bør disse indikationer afspejle kursisternes udbytte direkte: "Lærer kursisterne det, de skal lære, og bruger kursisterne i praksis det, de lærer"? Men det kan også være relevant at kigge på, om undervisningens organisering, undervisningens afvikling og undervisningens materialer understøtter dette.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at de tilsynsførende ikke nødvendigvis har pædagogiske og/eller andetsprogskompetencer, så guiden skal formuleres, så den giver mening for ikke-fagprofessionelle.

Tilsynsmodeller

Undersøgelsens første del viste, at der var stor forskel på, hvordan kommunerne førte tilsynet. Kommunerne prioriterer opgaven forskelligt, og kommunerne oplever også forskellige behov på området. For at gøre tilsynsmodellerne anvendelige for en bred kreds af kommuner, foreslår vi derfor, at der beskrives modeller med forskelligt ambitionsniveau – evt. kan modellerne beskrives, så forskellige dele kan kombineres.

1 Indledning

Danskuddannelserne for voksne udlændinge skal hjælpe kursisterne til hurtigst muligt at opnå de nødvendige danskkompetencer samt viden om kultur- og samfundsforhold, så de kan klare sig i job, uddannelse og som borgere i Danmark.

Danskuddannelsernes formål jf. loven

§ 1. Formålet med uddannelse i dansk som andetsprog (danskuddannelse) er at bidrage til, at voksne udlændinge med udgangspunkt i deres individuelle forudsætninger og integrationsmål opnår nødvendige dansksproglige kompetencer og viden om kultur- og samfundsforhold i Danmark, så de kan blive deltagende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere.

Stk. 2. Danskuddannelse skal bidrage til, at voksne udlændinge så hurtigt som muligt efter at have fået opholdstilladelse i Danmark tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende det danske sprog og opnå kendskab til det danske arbejdsmarked, så de herved får mulighed for at komme i beskæftigelse og bliver i stand til at forsørge sig selv.

Stk. 3. Danskuddannelse skal endvidere fremme voksne udlændinges aktive brug af det danske sprog samt bidrage til, at de opnår almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejde og uddannelse samt livet som medborger i et demokratisk samfund.

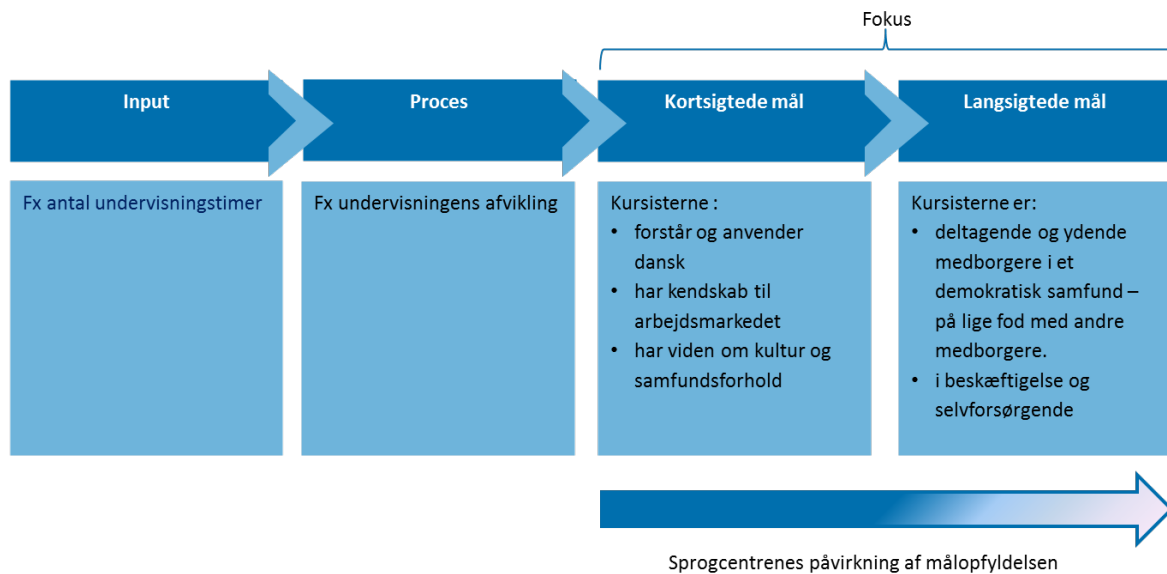
Undersøgelsens formål er at:

- identificere kvalitetsindikatorer, der afspejler disse mål
- vurdere kvaliteten af eksisterende data, der afspejler indikatorerne
- klarlægge behovet for at udvide datagrundlaget.

Formålet med kvalitetsindikatorerne er, at de skal give et fingerpeg om, hvorvidt danskuddannelserne lever op til lovens formål. Samtidig skal de kunne målrette kommunernes tilsyn med danskuddannelserne.

Fokus i undersøgelsen er på at finde dataunderstøttede entydige indikatorer, der afspejler kursisternes udbytte af danskuddannelserne. Det betyder, at der ikke fokuseres på processer – fx undervisningens afvikling, eller på input – fx antal undervisningstimer¹. Figuren nedenfor illustrerer undersøgelsens fokus.

¹ Det betyder dog ikke, at forhold, som påvirker kursisternes udbytte, nødvendigvis er irrelevante.

Som det fremgår af lovteksten, skal danskuddannelserne *bidrage* til, at kursisterne når målene. Danskuddannelserne er dermed ikke alene om ansvaret for målopfyldelsen. Danskuddannelserne har dog størst indflydelse på målopfyldelsen i forhold til de kortsigtede mål, og mindst i forhold til de langsigtede mål. For eksempel vil konjunktursituationen og jobcentrets indsats spille kraftigt ind på, om kursisterne bliver selvforsørgende, og kommunens generelle integrationsindsats vil være vigtig for, om kursisten bliver en deltagende medborger.

I valget af kvalitetsindikatorer for danskuddannelserne er der derfor primært fokus på at identificere indikatorer i forhold til de kortsigtede mål. Det skal dog bemærkes, at kursisters individuelle karakteristika vil have stor betydning for målopfyldelsen. Nogle kursister vil – uanset danskuddannelsernes indsats – ikke nå målene, og andre vil – uanset danskuddannelsernes indsats – nå målene. Derfor kan kvalitetsindikatorerne ikke isoleret set anvendes til benchmarking af danskuddannelserne. En benchmarking kræver, at indikatorerne korrigeres for en række karakteristika hos kursisterne og kommunerne.

Undersøgelsens metode

Undersøgelsen er baseret på følgende:

- Litteraturstudier for at afdække mulige kvalitetsindikatorer for danskundskaber, medborgerskab og hverdagsliv samt arbejdsmarkeds- og uddannelsestilknytning
- Interview med tilsynsansvarlige og udbydere (sprogcentre mv.) om datakvalitet.

I næste kapitel gennemgås KORAs forslag til kvalitetsindikatorer. I kapitel 3 beskrives temaer til et spørgeskema til kursister, der afslutter danskuddannelserne.

I bilag 1 gennemgås kvaliteten af ankestyrelsens data.

Danskuddannelserne – kort fortalt

Danskuddannelsernes målgruppe er nyankomne udlændige, der er fyldt 18 år. Målgruppen omfatter således både flygtninge, familiesammenførte, arbejdstagere og studerende fra hele verden. Målgruppen har ret til uddannelsen senest én måned efter, de er ankommet til Danmark, og uddannelsen er gratis. Det er typisk bopælskommunen, der har ansvaret for at tilbyde uddannelsen.

Arbejdsmarkedsrettet dansk

Arbejdstagere og studerende tilbydes fra 1. januar 2014 arbejdsmarkedsrettet dansk, som består af fem undervisningsforløb á 50 timer. Arbejdsmarkedsrettet dansk skal være målrettet kursistens behov for dansk i forbindelse med arbejdet. Kursisterne kan efterfølgende fortsætte på de ordinære danskuddannelser.

Ordinær danskuddannelse

Flygtninge og familiesammenførte tilbydes ordinær danskuddannelse (DU), som har et bredere fokus på at kunne forstå, tale, læse og skrive dansk, og som også fokuserer på kultur- og samfundsforhold i Danmark.

Der er tre forskellige danskuddannelser. DU1 er for de kursister, der har de svageste forudsætninger for at lære dansk – kursisterne har ofte ingen eller en meget mangelfuld skolegang bag sig eller kender ikke det latinske alfabet. DU2 er for kursister, der har en kort skolebaggrund bag sig, og DU3 er for kursister med en mellemlang eller lang uddannelse bag sig. I modsætning til DU1 og 2 retter DU3 sig også mod, at kursisterne kan fortsætte i videregående uddannelser.

Alle danskuddannelserne er inddelt i seks moduler, og der skal aflægges modultest, før der kan rykkes videre til næste modul. Uddannelsen kan afsluttes med danskprøve.

2 Forslag til kvalitetsindikatorer

I udvælgelsen af kvalitetsindikatorer har vi fokuseret på følgende:

- At indikatorerne skal kunne afdække om målene i *Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. BEK nr. 65 af 22/2014* (Bek nr. 65 2014) er opfyldt
- At indikatorerne skal være målbare, dvs. de teoretiske begreber skal kunne operationaliseres, så de kan måles.

Vi har undersøgt kvalitetsindikatorer inden for tre områder:

- Danskkundskaber
- Medborgerskab og hverdagsliv
- Arbejdsmarkeds/uddannelsestilknytning.

Undersøgelsen, som beskrives nærmere i det efterfølgende, viser:

- Karakterer ved danskprøverne er en god indikator for kursisternes danskundskaber. Datagrundlaget er tilgængeligt via ankestyrelsen, og data vurderes at være valid. Til gengæld er det kun 24 % af kursisterne, der afslutter danskuddannelsen med en danskprøve.
- Kursisternes praktiske anvendelse af dansk i deres hverdag er vigtig for, at de erhvervede danskundskaber bevares. Der findes ikke datakilder, der belyser dette. Vi foreslår derfor, at der gennemføres en spørgeskemaundersøgelse blandt kursister, der afslutter danskuddannelserne – uanset om det er med danskprøve eller ej – hvor den praktiske brug af dansk afdækkes.
- Kursisternes arbejdsmarkeds/uddannelsestilknytning afhænger i meget høj grad af både kommunens øvrige integrationsindsats samt konjunktursituationen. Derfor peger vi ikke på kvalitetsindikatorer på dette område.
- Der findes ligeledes ikke tilgængelige data, der afspejler kursisternes medborgerskab. Samtidig vil graden af medborgerskab formentligt også være så afhængig af både kontekst og kursistens personlige forhold, at det ikke giver mening at måle danskuddannelsernes kvalitet på den parameter. Det samme gør sig gældende omkring, hvordan kursisterne klarer sig i hverdagslivet.
- Indikatorerne kan ikke i sig selv bruges til sammenligning på tværs, da det kræver, at der kontrolleres for relevante baggrundsforhold. Kun hvis kursisterne på en danskuddannelse er meget ens mellem årene, kan uddannelsesstederne sammenlignes med sig selv uden kontrol for baggrundsforhold. Ingen af de udpegede kvalitetsindikatorer er derfor direkte anvendelige i kommunernes tilsyn med danskuddannelserne, og de kan på ingen måde erstatte tilsynet. Til gengæld kan indikatorerne bruges som afsæt for en dialog om kursisternes udbytte.

I tabel 2.1 nedenfor præsenteres KORAs forslag til kvalitetsindikatorer for danskuddannelsen til voksne udlændinge. I de efterfølgende afsnit uddybes valget af indikatorer samt vurderingen af datakilderne. Til sidst beskriver vi overvejelserne i forbindelse med målingen af medborgerskab og arbejdsmarkeds/uddannelsestilknytning.

Tabel 2.1 Forslag til kvalitetsindikatorer for danskuddannelsen til voksne udlændinge

Tema	Operationalisering	Kvalitetsindikatorer	Datagrundlag
Kursistens evne til at anvende og forstå dansk ¹	Kursistens eksaminerede danskkundskaber	<u>Danskuddannelses- og studieprøves beståelsesprocent, samt karakterer ifm. kursisternes²:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Læseforståelse • Skrivefærdigheder • Mundtlige kommunikation – Fortælle (monolog) • Mundtlige kommunikation – Dialog • Lytteforståelse 	Valide data fra Ankestyrelsen
	Kursistens aktive anvendelse af dansk	<u>Kursisternes brug af dansk i forbindelse med³:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Samtaler med venner og familie • Møder med danskere i det offentlige rum – fx ved indkøb, i skoler/institutioner, med myndigheder mv. • Arbejde, uddannelse eller praktik • Anvender kursisten danske medier? 	Intet eksisterende datagrundlag. <u>Forslag:</u> Spørgeskema til alle, der afslutter eller stopper på danskuddannelserne

Note: 1) (Bek nr. 65 2014). 2) (CEFR 2014a:56). 3) (Rambøll 2007).

2.1 Kursistens danskkundskaber

Målet med danskuddannelserne til voksne udlændinge er bl.a., at kursisterne opnår almene dansksproglige kompetencer (Bek nr. 65 2014). I forbindelse med vurderingen af kursisternes danskkompetencer, kan man fokusere på såvel den viden og de færdigheder, som danskuddannelserne tilvejebringer direkte, som den faktiske anvendelse af det danske sprog, når kursisterne er uden for uddannelseskonteksten. Kursisternes praktiske anvendelse af dansk i deres hverdag er vigtig for, at de erhvervede danskkundskaber bevares og udvikles.

2.1.1 Danskfærdigheder

Ifølge Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), vil de fleste kommunikative aktiviteter, som personer indgår i, omfatte tale-, lytte-, læse og/eller skriveaktiviteter (CEFR 2014a:56). KORA anbefaler derfor, at vurderingen af kursisternes dansksproglige kompetencer undersøges i forhold til kursisternes:

- Læseforståelse
- Mundtlig kommunikation – Fortælle (monolog)
- Mundtlig kommunikation – Dialog
- Lytteforståelse
- Skrivefærdigheder

Kursisternes danskfærdigheder testes via en danskprøve i forbindelse med afslutningen af danskuddannelserne 1, 2 og 3, samt i forbindelse med Studieprøven.

Kursisternes eksamineres med censur, og der benyttes en rettenøgle ved gennemgangen af kursisternes besvarelser (Undervisningsministeriet 2014). Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen står for tilsynet og kvalitetssikringen af den eksterne censur.

Censuren og rettenøglen højner reliabiliteten, fordi eksamineringen bliver relativt konsistent på tværs af studiesteder. Kursisterne testes i henhold til forskrifterne i CEFR's kompetenceskala (B1 til C1), som er internationalt anerkendt, og anvendes i de fleste europæiske lande. KORA vil på den baggrund anse CEFR's kompetenceskala, og dermed også Danskprøverne og Studieprøven som valide indikatorer for kursisternes danskfærdigheder.

Table 2.2 Fælles referenceniveauer*

Type af sprogbruger	Kategori	Beskrivelse
Kompetent sprogbruger	C2	Kan uden besvær forstå stort set alt, hvad han/hun hører eller læser. Kan opsummere oplysninger fra forskellige talte og skrevne kilder og gengive argumenter og redegørelser på en sammenhængende måde. Kan udtrykke sig spontant, meget flydende og præcist, herunder skelne mellem finere betydningsnuancer selv i mere komplekse situationer.
	C1	Kan forstå en bred vifte af krævende, længere tekster, og kan opfatte underforstået betydning. Kan udtrykke sig flydende og spontant uden alt for tydeligt at lede efter et udtryk. Kan anvende sproget fleksibelt og virkningsfuldt til sociale, uddannelsesmæssige og faglige formål. Kan producere en klar, velstruktureret og detaljeret tekst om komplekse emner, herunder udvise kontrol over brugen af strukturelle mønstre, forbindere og sammenhængsskabende sproglige midler.
Selvstændig sprogbruger	B2	Kan forstå hovedpunkterne i en kompleks tekst om både konkrete og abstrakte emner, herunder faglige diskussioner inden for et for ham/hende kendt fagområde. Kan indgå i samtaler med et så flydende og spontant sprog, at samtaler med modersmålstalende ikke bliver anstrengende for nogen af parterne. Kan udtrykke sig klart og detaljeret om en bred vifte af emner samt forklare et synspunkt om et aktuelt emne ved at gøre rede for fordele og ulemper ved forskellige valgmuligheder.
	B1	Kan forstå hovedpunkterne i en klar normal fremstilling om velkendte emner, man regelmæssigt støder på i forbindelse med arbejde, skole, fritidsaktiviteter osv. Kan klare de fleste af de situationer, som normalt opstår under rejser i områder, hvor sproget tales. Kan producere en ukompliceret, sammenhængende tekst om dagligdags emner og emner af personlig interesse. Kan beskrive oplevelser og begivenheder, drømme, håb og ambitioner samt kort begrunde og forklare holdninger og planer.
Basissprogbruger	A2	Kan forstå sætninger og hyppigt anvendte udtryk, der omhandler forhold af umiddelbar betydning (fx meget basale informationer om personlige og familiære forhold, indkøb, lokal geografi, beskæftigelse). Kan kommunikere i ukomplicerede og rutineprægede situationer, der kræver en enkel og direkte udveksling af information om velkendte og rutineprægede forhold. Kan med enkle udtryk beskrive sider af sin baggrund, sit nærmiljø samt udtrykke sine umiddelbare behov.
	A1	Kan forstå og anvende velkendte dagligdags udtryk og meget elementære udtryk med henblik på tilfredsstillelse af konkrete behov. Kan præsentere sig selv og andre og kan stille og besvare spørgsmål om personlige detaljer, såsom hvor han/hun bor, folk han/hun kender, og ting som han/hun er i besiddelse af. Kan indgå i en enkel samtale, forudsat at den anden person taler langsomt og tydeligt og er indstillet på at hjælpe.

Note: *) Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (Lund og Bertelsen 2008: 43) "Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, undervisning og evaluering". The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR): Learning, Teaching, Assessment. Udgivet af Europarådet Styregruppen for Uddannelse. Afdelingen for Sprogpolitik, Strasbourg

Kun ca. 24 % af de kursister, der fulgte danskuddannelserne siden oktober 2010, har afsluttet danskuddannelsen med en danskprøve². Det betyder, at der kun er data vedrørende danskkompetencerne for en lille del af de kursister, der reelt benytter danskuddannelser. Resultaterne fra danskprøverne indsamles af ankestyrelsen, og data vurderes som valid.

Beståelsesprocent for modultest som kvalitetsindikator

Kursisterne går til modultest fem gange i løbet af deres danskuddannelse, og der gennemføres derfor væsentligt flere modultest end danskprøver.

Det kan derfor overvejes at inddrage beståelsesprocenten for modultest som en kvalitetsindikator.

Modultest har dog ikke ekstern censur, hvilket – alt andet lige – gør vurderingen af kursisternes danskundskaber mere usikker og følsom over for de enkelte underviseres vurderingspraksis.

Vi vurderer ikke at gennemførelshastigheden på moduler er en god kvalitetsindikator, da det er svært entydigt at vurdere, om hurtig gennemførelse er et kvalitetstegn, eller måske nærmere et udtryk for 'teaching to the test' – Dvs. at undervisningen skarpt målrettes kursisternes evne til at bestå testen, og at andre vigtige aspekter af undervisningen derfor tilsidesættes.

2.1.2 Kursisternes anvendelse af det danske sprog

Kursisternes brug af dansk er tidligere blevet målt af Rambøll via fire indikatorer, som med fordel kan anvendes fremadrettet (Rambøll 2007:69). Det drejer sig om brugen af dansk i forhold til:

- Familie og venner
- Arbejde og praktik
- Uddannelse
- Indkøb

Der eksisterer ikke datakilder, der løbende belyser kursisternes anvendelse af det danske sprog. Det foreslås derfor, at kursisternes praktiske brug af dansk uden for skolen afdækkes via et spørgeskema blandt alle kursister, der afslutter danskuddannelserne – herunder blandt kursister, der afslutter inden danskprøven. I næste kapitel beskrives mulige temaer i et spørgeskema.

2.2 Medborgerskab og hverdagsliv samt tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse

Kursisternes deltagelse i samfundet på lige fod med danskere og tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse er væsentlige mål med danskuddannelserne.

² Tallet er beregnet af KORA på baggrund af data fra Ankestyrelsen. Beregningen bygger alene på kursister, der er registreret med en valid afslutningsårsag i forbindelse med, at de forlader en af danskuddannelserne.

2.2.1 Medborgerskab og hverdagsliv

Hvad er Medborgerskab

Medborgerskab operationaliseres i Jørgen Goul Andersens bidrag til Magtudredningen "*Over-Danmark og Under-Danmark*" (Andersen 2003). Medborgerskab forstås som en persons fulde medlemskab af samfundet som medborgere, og medborgerskab har i Goul Andersens udlægning fire dimensioner:

- Rettigheder (og pligter) (frihedsrettigheder, ytringsfrihed, retten til at stemme, retten til velfærd³)
- Sociale og økonomiske vilkår (økonomisk situation, trivsel),
- Social og politisk deltagelse
- Identitet/orientering som medborgere: borgerens orientering til det politiske system, andre medborgere og borgerens egen rolleopfattelse i samfundet (Andersen 2003: 20ff).

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration har i 2011 i samarbejde med Jørgen Goul Andersen udviklet af en række spørgsmål, der afdækker de fire dimensioner af medborgerskabsbegrebet ved hjælp af seks hovedgrupper af spørgsmål (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2011 a)⁴. Spørgsmålene omhandler:

- Syn på grundlæggende rettigheder og pligter
- Politisk deltagelse
- Deltagelse i nærdemokratiet
- Deltagelse i forenings- og kulturlivet
- Social tillid og netværk
- Oplevelse af anerkendelse, ligebehandling og tilhørsforhold

Som beskrevet er der en lang række faktorer, der spiller ind på kursisternes medborgerskab – for eksempel kommunens generelle integrationsindsats og kursisternes personlige forudsætninger. Danskuddannelsen har derfor kun indirekte betydning. Vi vurderer derfor ikke, at danskuddannelsernes kvalitet kan måles på disse faktorer. Der findes desuden ikke tilgængelige data, der belyser medborgerskab.

Det samme gør sig gældende for hverdagslivet. Danskuddannelserne skal klæde kursisterne på til at få hverdagslivet til at fungere – fx i forhold til indkøb, transport, naboskab mv. Ud over sproglige kompetencer kræver det indblik i både praktiske forhold og kultur. Men mange andre faktorer end danskuddannelserne har betydning for, hvordan kursisterne begår sig i hverdagslivet. Vi vurderer derfor heller ikke, at danskuddannelsernes kvalitet kan måles på kursisternes hverdagsliv, og der findes desuden ikke data, der belyser dette.

³ (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2011a: 26).

⁴ Spørgsmålene er en videreudvikling af spørgsmål, der tidligere er anvendt i internationale undersøgelser af medborgerskab: Eksempelvis ESS-European Social Survey 2002: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=denmark>. Ved at anvende lignende spørgsmål til at afdække omfanget af medborgerskab blandt kursisterne, der deltager i danskuddannelserne til voksne udlændinge, vil resultaterne kunne sammenlignes med tidligere undersøgelser.

2.2.2 Tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse

De mest oplagte indikatorer for kursisternes tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelse, er kursisternes faktiske tilknytning til enten arbejdsmarkedet eller uddannelse 6-12 måneder efter endt danskuddannelse.

Tilknytningen til arbejdsmarked eller uddannelse er som nævnt påvirket af en lang række faktorer, der er uden for sprogcentrenes påvirkning. Konjunkturer, den generelle integrationsindsats, jobcentrets indsats, uddannelsesinstitutionernes indsats og kursisternes personlige forudsætninger spiller fx kraftigt ind.

KORA vurderer derfor ikke, at den reelle tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse er en entydig kvalitetsindikator for danskuddannelserne⁵. Hvis disse indikatorer skal anvendes som et kvalitetsmål kræver det, at der kontrolleres for en række socioøkonomiske og strukturelle faktorer – fx lokale arbejdsløshedsprocenter, branchesammensætning og lignende.

⁵ Der findes valide data for kursisternes tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelse i forløbsdatabasen DREAM, som er baseret på data fra Beskæftigelses-, Undervisningsministeriet, CPR-registret og SKAT. DREAM-databasen indeholder oplysninger om samtlige personer, der har modtaget visse former for offentlige overførselsindkomster. Arten af ydelsen angives ugentligt for hver person. Derudover indeholder databasen beskæftigelsesoplysninger på månedsbasis (Arbejdsmarkedsstyrelsen 2014). DREAM-databasen gør det dermed muligt at afgøre, om kursisterne modtager SU og derfor er kommet i uddannelse, eller om de er kommet i beskæftigelse, og i så fald inden for hvilken branche.

3 Spørgeskema til kursister

I mangel af eksisterende datakilder kan Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen overveje at udvikle elektroniske spørgeskemaer til kursisterne, der afdækker kursisternes praktiske anvendelse af det danske sprog. Spørgeskemaerne kan udleveres til både de kursister, der afslutter danskuddannelserne og til dem, der stopper før den afsluttende prøve.

Der vil være betydelig forskel på kursisternes kundskaber og viden afhængigt af, om de har afsluttet Danskuddannelse 1, 2, 3 eller Arbejdsmarkedsrettet dansk. Tilsvarende vil udbyttet af undervisningen variere, afhængigt af om kursisterne har gennemført alle moduler i en given danskuddannelse, eller om kursisterne er stoppet før danskprøven fx efter modul 3 på en af uddannelserne.

I det følgende gennemgås, hvilke sproglige kompetencer kursisterne kan forventes at have på forskellige niveauer af de tre danskuddannelser og arbejdsmarkedsrettet dansk. Derudover gives der forslag til tematikkerne i spørgeskemaerne. Gennemgangen og tematikkerne er baseret på CEFR's kompetenceskala, UVMs vejledning og på CEFR's self-assessment grid.

Uddannelser gennemgås enkeltvis. I hvert afsnit vil det blive beskrevet:

- Hvilket sprogligt niveau kursisterne kan forventes at have ved afslutningen af en danskuddannelse, herunder:
 - Hvilket sprogligt niveau selve spørgsmålene kan formuleres på?
 - Hvilke temaer der meningsfuldt kan spørges ind til?
- På hvilket modul der tidligst kan stilles spørgsmål, herunder:
 - Hvilket sprogligt niveau selve spørgsmålene kan formuleres på?
 - Hvilke temaer der meningsfuldt kan spørges ind til?

Hvis Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen vælger at udforme et spørgeskema, kan der med fordel gennemføres en proces med interessenter og eksperter for at få identificeret, hvilke spørgsmål der konkret kan stilles.

3.1 Danskuddannelse 1

Danskuddannelse 1 (herefter DU1) retter sig primært mod udlændinge med ingen eller meget lidt skolegang og til kursister, som ikke kan læse på deres modersmål eller ikke kender det latinske alfabet (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2011: 36).

3.1.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU1

Kursister, der gennemfører alle moduler og danskprøven i forbindelse med DU1, forventes at have en læseforståelse og skriftlige fremstillingsevner på niveau A2 jf. CEFR's kompetenceskala. Kursisternes mundtlige og lyttmæssige kompetencer forventes at være på niveau B1. Det vil sige, at kursisterne (BEK nr. 65 2014):

- kan fungere mundtligt på dansk i en- og tovejskommunikation ved anvendelse af et enkelt, men sammenhængende sprog med en vis grad af kompleksitet og kor-

rekthed i hyppigt forekommende, dagligdags kommunikationssituationer, hvor kontekst og indhold er bekendt, herunder:

- kan forstå indholdet i enkel kommunikation om almindelige hverdagsforhold, hvor der anvendes et tydeligt udtalt sprog med en vis grad af kompleksitet
- kan kommunikere mundtligt i et enkelt, men sammenhængende og forholdsvis flydende sprog med en vis grad af kompleksitet og korrekthed om almindelige hverdagsforhold på en forståelig og situationstilpasset måde
- kan fungere skriftligt på dansk i en- og tovejskommunikation ved anvendelse af et forholdsvis enkelt sprog i hyppigt forekommende, dagligdags kommunikationssituationer, hvor kontekst og indhold er bekendt, herunder:
 - kan finde konkret information og forstå indholdet i et udsnit af tekster, der i et forholdsvis enkelt sprog omhandler konkrete og almindelige hverdagsforhold; kan læse og udfylde enkle blanketter med personlige data, når den fornødne tid er til rådighed
 - kan formulere sig skriftligt i et forholdsvis enkelt sprog på en forståelig og situationstilpasset måde om konkrete og almindelige hverdagsforhold, når den fornødne tid er til rådighed
- har opnået indsigt i kultur- og samfundsforhold i Danmark og kan relatere sine erfaringer hertil

Kursisternes begrænsede dansksproglige kundskaber bevirker, at de kun kan forventes at læse, forstå og besvare relativt simple spørgsmål på dansk. Man kan vælge at udforme spørgeskemaet, så spørgsmålene kan læses op på modersmålet. I en vurdering af kursisternes anvendelse af det danske sprog kan der jf. CEFR's self-assessment grid fx spørges ind til:

- om kursisten hører danske radio- eller tv-programmer mv.
- om kursisten læser hverdagssprog, fx meget korte skriftlige beskeder, reklamer mv.
- om kursisten deltager i spontane/uforberejede samtaler på dansk
- om kursisten skriver korte beskeder på dansk, eller fx selv udfylder blanketter mv.

3.1.2 Kursisternes danskkompetencer, hvis DU1 stoppes før danskprøven

Kursister, der stopper før danskprøven på DU1, kan kun i meget begrænset grad forventes at mestre dansk. Først efter modul 4 har kursisterne mundtlige og lyttemæssige kompetencer på niveau A2 jf. CEFR's kompetenceskala (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2006: 9, 27), mens de skriftlige kompetencer først på modul 5 vil være på niveau A1. Det vil formentligt først være efter modul 4 eller 5, at det vil være meningsfuldt at spørge ind til kursisternes brug af det danske sprog. Der kan jf. CEFR's self-assessment grid fx spørges ind til:

- om kursisten taler med servicemedarbejdere i butikker mv.
- om kursisten læser små enkle tekster, instruktioner eller menuer, køreplaner mv.
- om kursisten skriver korte beskeder.

3.2 Danskuddannelse 2

Danskuddannelse 2 (herefter DU2) retter sig primært mod udlændinge med en kort skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2011b: 36).

3.2.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU2

Kursister, der gennemfører alle moduler, samt danskprøven i forbindelse med DU2, forventes at have skriftlige fremstillingsevner og læseforståelse svarende til niveau B1 på CEFR's kompetenceskala. Kursisternes mundtlige og lyttemæssige kompetencer forventes at befinde sig mellem B1 og B2. Det vil sige, at kursisterne (BEK nr. 65 2014):

- kan fungere dansksprogligt i en- og tovejskommunikation ved anvendelse af et sammenhængende sprog med en vis grad af kompleksitet og korrekthed i hyppigt forekommende kommunikationssituationer, hvor kontekst og indhold er bekendt, herunder:
 - kan forstå indholdet i enkel kommunikation, hvor der anvendes et tydeligt udtalt sprog med en vis grad af kompleksitet
 - kan kommunikere mundtligt i et sammenhængende og flydende sprog med en vis grad af kompleksitet og korrekthed om almindelige hverdagsforhold på en forståelig og situationstilpasset måde
 - kan finde information og forstå indholdet i et bredt udsnit af tekster, der i et forholdsvis komplekst sprog omhandler konkrete og almindelige hverdagsforhold; kan læse og udfylde forholdsvis komplicerede blanketter
 - kan formulere sig skriftligt i et forholdsvis sammenhængende sprog med en vis grad af kompleksitet og korrekthed på en forståelig og situationstilpasset måde om konkrete og almindelige hverdagsforhold
 - har opnået indsigt i kultur- og samfundsforhold i Danmark og kan relatere sine erfaringer hertil

Det forventes, at kursisterne mundtlige kompetencer og lyttekompetencer er en smule højere end kompetencerne efter endt DU1. Derimod må det forventes, at kursisternes skriftlige kompetencer og læseforståelse er ét niveau højere efter endt DU2 end efter DU1. Konkret kan det forventes, at kursisterne kan læse hverdagsprog og skrive personlige beskeder inden for emner, som kursisten finder interessant.

I vurderingen af kursisternes anvendelse af det danske sprog, kan der jf. CEFR's self-assessment grid fx spørges ind til:

- om kursisten hører længere taler og foredrag
- om kursisten ser tv-nyheder og programmer
- om kursisten læser tekster formuleret i hverdagsprog og læser beskrivelser af begivenheder mv.
- om kursisten deltager i spontane/uforberejede samtaler på dansk
- om kursisten deltager i diskussioner på dansk
- om kursisten fortæller om holdninger på dansk
- om kursisten skriver breve/tekster på dansk, der fortæller om personlige oplevelser og holdninger

3.2.2 Kursisternes danskkompetencer, hvis DU2 stoppes før danskprøven

Kursister, der stopper før danskprøven på Danskuddannelse 2 vil først efter modul 3 have lytte-, læse-, skrivemæssige og mundtlige kompetencer på niveau A2 jf. CEFR's kompetenceskala (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2006: 9, 27). Det vil derfor tidligst efter modul 3 eller 4 være meningsfuldt at spørge ind til kursisternes sproglige kompetencer. Der kan spørges ind til emner som beskrevet i afsnit 3.1.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU1.

3.3 Danskuddannelse 3

Danskuddannelse 3 (herefter DU3) retter sig primært mod udlændinge med en mellemlang eller lang skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2011b: 36). DU3 adskiller sig fra DU1 og DU2 ved, at danskprøven allerede gennemføres efter modul 5. Kursisterne kan derefter vælge at gennemføre modul 6 med den tilhørende studieprøve, hvis de har et ønske om at påbegynde en videregående uddannelse i Danmark⁶.

I det følgende gennemgås først, hvilke spørgsmål det kan være relevant at stille til kursisternes efter endt DU3. Efterfølgende gennemgås, hvilke spørgsmål det kan være relevant at stille til kursisternes efter endt Studieprøve. Slutteligt beskrives, hvilke spørgsmål der kan stilles til kursister, der stopper før danskprøven på DU3.

3.3.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU3

Kursister, der gennemfører alle moduler og danskprøven i forbindelse med DU3, forventes at have skriftlige, læsemæssige og mundtlige kompetencer på niveau B2 jf. CEFR's kompetenceskala. Det vil sige, at de i relation til arbejde, uddannelse samt hverdagsliv og medborgerskab (BEK nr. 65 2014):

- har opnået indsigt i dansk historie og i kultur- og samfundsforhold i Danmark og kan relatere sine erfaringer hertil
- kan fungere dansksprogligt i en- og tovejskommunikation ved anvendelse af et sammenhængende, forholdsvis nuanceret og komplekst sprog med en forholdsvis høj grad af korrekthed i de fleste kommunikationssituationer, herunder:
 - kan forstå hovedparten af almindeligt forekommende kommunikation, hvor sproget er forholdsvis nuanceret og komplekst
 - kan kommunikere mundtligt i et sammenhængende, flydende, forholdsvis nuanceret og komplekst sprog med en høj grad af korrekthed på en forståelig og situationstilpasset måde
 - kan uddrage information af og forstå indholdet i et bredt udsnit af tekster, der er formuleret i et forholdsvis nuanceret og komplekst sprog, herunder autentiske tekster om dagsaktuelle og historiske emner og skønlitterære tekster
 - kan formulere sig skriftligt i et sammenhængende, forholdsvis nuanceret og komplekst sprog med en forholdsvis høj grad af korrekthed på en forståelig og situationstilpasset måde om konkrete og almindelige hverdagsforhold.

⁶ Studieprøven er normalt det dansksproglige krav for at påbegynde en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse i Danmark (BEK nr. 65 2014).

Kursister, der har deltaget på DU3, vil dermed have dansksproglige kompetencer, der ligger cirka ét trin højere på CEFR's kompetenceskala, end kursister, der har gennemført DU2. Konkret kan det forventes, at kursisterne kan læse avisartikler og rapporter, skrive detaljerede skriftligt materiale, tale relativt flydende med dansksprogede samt forstå de fleste tv- og radioprogrammer mv.

I en vurdering af kursisternes anvendelse af det danske sprog kan der jf. CEFR's self-assessment grid fx spørges ind til:

- om kursisten hører længerevarende taler og foredrag
- om kursisten ser tv-nyheder og programmer på dansk
- om kursisten læser avisartikler, rapporter og prosa mv.
- om kursisten deltager i spontane/uforberejede samtaler med dansktalende
- om kursisten fortæller om holdninger og oplevelser på dansk
- om kursisten skriver rapporter eller essays.

3.3.2 Kursisternes danskkompetencer efter endt Studieprøve

Kursister, der vælger at gennemføre modul 6 på DU3 med tilhørende Studieprøve, forventes at have skriftlige, læsemæssige og mundtlige kompetencer på niveau C1 jf. CEFR's kompetenceskala. Det vil sige, at kursisterne i relation til arbejde, uddannelse samt hverdagsliv og medborgerskab (BEK nr. 65 2014):

- kan fungere dansksprogligt i en- og tovejskommunikation ved anvendelse af et sammenhængende, nuanceret og komplekst sprog med høj grad af korrekthed i de fleste kommunikationssituationer, herunder:
 - kan forstå almindeligt forekommende kommunikation, hvor sproget er nuanceret og komplekst, samt følge en forelæsning, præsentation, debat el. lign.
 - kan kommunikere mundtligt i et umiddelbart forståeligt, sammenhængende, flydende, nuanceret og komplekst sprog med høj grad af korrekthed på en situationstilpasset måde samt kan opretholde en akademisk diskussion, kan argumentere og konkludere og kan give en velstruktureret præsentation af et emne
 - hurtigt kan udtrække information af og forstå indholdet i tekster, der er formuleret i et nuanceret og komplekst sprog, herunder tekster i relation til uddannelse på højt niveau
 - umiddelbart forståeligt kan formulere sig skriftligt om vanskeligere emner i et sammenhængende, komplekst, nuanceret og præcist sprog med en høj grad af korrekthed på en situationstilpasset måde
 - har opnået indsigt i kultur- og samfundsforhold i Danmark og kan relatere sine erfaringer hertil.

Kursisterne, der har deltaget i modul 6 på DU3 samt gennemført Studieprøven, vil dermed have dansksproglige kompetencer, der ligger ét niveau højere på CEFR's kompetenceskala, end efter fem moduler på DU3. Forskelle på de to uddannelser er dog primært, at modul 6 på DU3 har et større fokus på arbejds- og uddannelseskultur, samt på at udbygge kursisternes præcision og hurtighed i forbindelse med mestring af sproget. Efter endt Studieprøve kan det forventes, at kursisterne kan: 1) læse komplekse faktuelle tekster, 2) skrive

detaljerede og struktureret skriftligt materiale, der er tilpasset modtageren, 3) beskrive komplekse problemstillinger og føre spontane og flydende samtaler med dansksprogede uden at "søge" efter ordene og 4) forstå ustrukturerede taler samt med lethed forstå tv- og radioprogrammer mv.

I vurderingen af kursisternes anvendelse af det danske sprog, deres medborgerskab samt deres tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelse, vil de samme emner som beskrevet i afsnit 3.3.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU3 være relevante.

3.3.3 Kursisternes danskkompetencer, hvis DU3 stoppes før danskprøven

Kursister, der stopper før danskprøven på DU3, vil først efter modul 2 have mundtlige, lytte-, læse- og skrivemæssige kompetencer på niveau A2 jf. CEFR's kompetenceskala (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2006: 9, 27). Det vil derfor tidligst efter modul 2 eller 3 være meningsfuldt at spørge ind til kursisternes danskkompetencer, mv. Stopper kursisterne efter modul 2, kan der spørges ind til emner som beskrevet i afsnit 3.1.1. Stopper kursisterne på modul 3, kan der spørges ind til emner i afsnit 3.2.1 Kursisternes danskkompetencer efter endt DU2.

3.4 Arbejdsmarkedsrettet danskundervisning

Arbejdsmarkedsrettet danskundervisning er rettet mod nyankomne arbejdstagere, medfølgende ægtefæller, studerende og au pair-personer. Uddannelsen skal hurtigst muligt gøre det muligt for kursisterne at tilegne sig basale (fag)sproglige kompetencer, så de kan varetage arbejde, studie mv. (BEK nr. 65 2014).

Arbejdsmarkedsrettet danskundervisning adskiller sig fra de øvrige danskuddannelser ved, at der ikke er opstillet specifikke mål for de enkelte moduler i uddannelsen. Det skyldes, at uddannelsen skal favne bredt og inkludere kursister med vidt forskellige sproglige forudsætninger.

Derfor vil kursisternes sproglige kompetencer efter endt uddannelse være meget forskelligartede. Det forventes således, at kursister med lang skolebaggrund kan bestå modultest 3 på Danskuddannelse 3, en kursist med kortere skolebaggrund kan bestå modultest 2 eller 3 på Danskuddannelse 2. Kursister med ingen eller ringe skolebaggrund forventes at kunne bestå modultest 1 eller 2 på Danskuddannelse 1. Derfor kan det overvejes at udforme spørgeskemaer, der kan læses op på modersmålet. Spørgsmål til kursisterne om deres praktiske anvendelse af dansk bør rette sig specifikt mod arbejds- eller uddannelsessituationer, da det er det, som uddannelsen fokuserer på.

Litteratur

Andersen, Jørgen Goul (2003). *Over-Danmark og under-Danmark? Ulighed, velfærdsstat og politisk medborgerskab*. Århus: Aarhus Universitetsforlag (Narayana Press, Gylling).

Arbejdsmarkedsstyrelsen (2014). DREAM. Version 32 17. August 2014. Tilgængelig via URL: http://www.dst.dk/da/TiISalg/Forskningservice/Data/Andre_Styrelser.aspx.

BEK nr. 65 (2014). *Bekendtgørelse om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl.* Undervisningsministeriet, den 22. januar 2014.

CEFR (Common European Framework Of Reference For Languages) (2014a). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Tilgængelig via URL: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp. (Hentet 10.10.14).

CEFR (Common European Framework Of Reference For Languages) (2014b). *Self-assessment grid*. Tilgængelig via URL: <http://ipc.sze.hu/images/stories/tncsdokik/erasmus/language-passport.pdf> (Hentet 10.10.14).

Europass (2014). *Common European Framework of Reference for Languages - Self-assessment grid*. Tilgængelig via URL: <https://europass.cedefop.europa.eu/en/resources/european-language-levels-cefr>. (Hentet 10.10.14).

Husted, Leif (2008). *Danskuddannelse for voksne udlændinge 2004-2006. Progression og benchmarking*. København: AKF.

Lund, Karen og Bertelsen, Ellen (2008). *Fra studieprøve til de videregående uddannelser. En undersøgelse af de nødvendige og tilstrækkelige kompetencer*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2006). Vejledning til mundtlig og skriftlige modultests – Danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. (*Marts 2006*). København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2009). *Rapport fra arbejdsgruppe om danskuddannelse for voksne udlændinge (Juni 2009)*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2011a). *Medborgerskab i Danmark - Regeringens arbejdsgruppe for bedre integration*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2011b). *Vejledningen om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. (Juni 2011)*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Newinsight, Væksthuset, KORA, Aarhus Universitet, Aalborg Universitet og Arbejdsmarkedsstyrelsen (2012). *Baggrund for udvalgte indikatorer for arbejdsmarkedsparethed*. Tilgængelig via URL: http://www.newinsight.dk/fileadmin/user_upload/documents/pdf/Baggrundsnotat_Indikatorer.pdf (Hentet 13.10.2014).

Oxford Dictionaries (2014). *Definition of quality in English*. Tilgængelig via URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/quality>.

Rambøll (2007). *Med moduler som motor. Evaluering af implementeringen af danskuddannelsesloven*. Århus: Rambøll Management.

Regeringen (2001). *Initiativer til bedre kvalitet. Kvalitet i fokus (Marts 2001)*. København: Regeringen.

Rossner, Richard (2012). *Providers of Courses for Adult Migrants Self-assessment Handbook*. 1. ed. [U.st.]: Language Policy Unit DG II – Council of Europe.

Social- og Integrationsministeriet (2013). *Tal og fakta – Aktiviteten hos udbydere af danskuddannelse for voksne udlændinge m.fl. i 2011*. København: Social og Integrationsministeriet.

Undervisningsministeriet (2014). *Eksempler på tidligere afholdte danskprøver*. Tilgængelig via URL: <http://uvm.dk/Uddannelser/Uddannelser-til-voksne/Overblik-over-voksenuddannelser/Dansk-for-voksne-udlaendinge/Danskproever-til-voksne-udlaendinge/Tidligere-afholdte-proever> (Hentet 10.10.14).

Bilag 1 Kvaliteten af eksisterende data vedrørende danskuddannelserne

I kapitel 2 pegede vi på kursisternes prøvekarakterer som relevante i forbindelse med de opstillede kvalitetsindikatorer.

I det følgende gennemgår vi kvalitet af eksisterende data indsamlet af Ankestyrelsen. Data indberettes af kursusstederne og vedrører de enkelte kursister, det vil sige:

- Baggrundsoplysninger om kursisterne
- Henvisningsårsagen og henvisningskommune
- Oplysninger om igangværende modul, herunder: Danskuddannelsesnummer, modulnummer, kursisternes forsøg på modulet, beståelsesstatus og afslutningsårsag
- Oplysninger om danskprøverne, herunder: Beståelsesstatus, karakterer mv.
- Oplysninger om den gennemførte undervisning, herunder længden af hvert modul, fravær mv.

I undersøgelse af datas kvalitet fokuserer vi på at afdække omfanget af fejlregistreringer fra kursusstederne. Indledningsvis beskrives den kvalitetskontrol, Danmarks Statistik foretager af data. Efterfølgende beskrives de fund, vi har gjort i forbindelse med vores kvalitetskontrol af data.

Ekstern kvalitetskontrol fra Danmarks Statistik

De data, der indsamles af Ankestyrelsen, gennemgår en kvalitetskontrol hos Danmarks Statistik. Kvalitetskontrollen gennemføres som en fejlsøgning, hvor det bl.a. undersøges om:

- Data fra de enkelte kursussteder er konsistent over tid. Det vil sige, er der stabilitet i kursisternes tilgang, afgang, afbrud mv.
- De anvendte koder er i overensstemmelse med værdisættet (dvs. de koder, som er udstykket af Ankestyrelsen)
- Mv.

Danmarks Statistiks indledende kvalitetskontrol bevirker, at der generelt kan være stor tillid til data. Det er dog KORAs erfaringer, at der selv efter kvalitetskontrollen hos Danmarks Statistik kan forekomme fejl. Vi har derfor foretaget en grundig gennemgang af data med henblik på at vurdere omfanget af eventuelle fejlregistreringer.

KORAs kvalitetskontrol af data fra Ankestyrelsen

I forbindelse med KORAs kvalitetskontrol af data har vi undersøgt, om der forekommer indikationer i data, der kan tyde på fejlregistreringer. Konkret har vi undersøgt:

- Omfanget af kursister, der skifter nationalitet fra én henvisning til en anden
- Omfanget af kursister, der skifter henvisningskategori i samme kvartal
- Omfanget af kursister, hvor det samme modul påbegyndes flere gange
- Omfanget af kursister, der har gennemført og bestået det samme modul flere gange
- Omfanget af kursister med meget lange eller meget korte moduler
- Omfanget af fejlregistreringer i forbindelse med kursusophør
- Konsistensen i karaktergivning

Vores undersøgelser viser, at der i et vist omfang sker fejlregistreringer. En del af disse fejl vil kunne håndteres via en grundig rensning af data, mens andre datafejl vil kræve nye indberetninger fra kursusstederne. De fleste fejl vil sandsynligvis blot give "støj" i forbindelse med analyser på data. Nedenfor uddybes de fundne dataproblemer.

Skift i kursisternes nationalitet

Vi kan generelt konstatere et mindre problem med validiteten af kursisternes nationalitet. Det ses for det første ved, at en mindre del (1,64 %) af de kursister, der udelukkende har fået registreret grundoplysninger én gang, mangler angivelse af nationalitet. For det andet er der en række kursister, der optræder med grundoplysninger flere gange. I denne gruppe har 7,6 % ikke en konsistent angivelse af nationalitet⁷.

For de kursister, der udelukkende har fået registreret grundoplysninger én gang, er det ikke muligt at undersøge omfanget af eventuelle fejlregistreringer af nationalitet. Det må dog formodes, at der også er et vist omfang af fejlregistreringer i forbindelse med denne gruppe.

Gentagne henvisninger

Gennemgangen af data har vist, at ca. 5 % af kursisterne henvises mere end én gang i løbet af en periode på tre måneder, heraf skifter ca. 15 % henvisningskategori. Der kan være legitime årsager til, at en kursist henvises flere gange i løbet af en kortere tidsperiode. Dog bevirker registreringen af flere henvisninger, at det bliver vanskeligt at afgøre, hvilken henvisningsårsag der hører til hvilket forløb.

Gentagne registreringer af samme modul

0,1 % af kursisterne har mere end én registrering af det samme modul. Det skyldes primært, at der registreres flere "startdatoer" for den samme kursist, mens der kun angives afslutningsdato og afslutningsårsag for én af de registrerede startdatoer. Dette er et problem, da det dermed bliver usikkert, hvornår en kursist er påbegyndt et modul. Derfor bliver det umuligt at beregne valide gennemløbshastigheder for disse kursister.

Dertil kommer, at det ikke er obligatorisk for kursusstederne at angive en slutdato for påbegyndte moduler. Dette bevirker, at en del af de moduler, som fremstår som aktive i realiteten kan være afsluttet. Dette er problematisk, da det gør det vanskeligt at beregne en valid gennemsnitlig forløbstid for modulerne.

Beståelse af samme modul flere gange

2,65 % af de kursister, der er registreret som havende bestået et modul, har tilsyneladende bestået det samme modul flere gange. Dette giver anledning til at tro, at nogle af disse registreringer er dobbeltregistreringer af det samme modul. Alternativt skulle en af registreringerne have haft angivet et andet modulnummer.

Lange og korte moduler

Der er ikke angivet nogen grænse for, hvor hurtigt eller langsomt et modul skal gennemføres. Dog med undtagelse af, at hver af danskuddannelserne skal afsluttes inden for fem år. Det er derfor vanskeligt at vurdere, hvornår et forløb er så lang- eller kortvarigt, at der må være tale om fejlregistreringer. Når det er sagt, vil de færreste moduler have en varighed på mere end et år, en uge eller derunder.

Gennemgangen af data har vist, at 0,14 % af kursisterne har gennemført et modul med en varighed på to år eller derover. Tilsvarende har 0,7 % af kursisterne gennemført et modul

⁷ Tallet er 16 %, hvis der medtages kursister, hvor der ikke er angivet nogen nationalitet.

på en uge eller derunder, heraf har 0,2 procentpoint haft et modul på nul dage eller et negativt antal dage.

Fejlagtig angivelse af afslutningsårsag

Når en kursist planmæssigt eller i utide stopper på en af danskuddannelserne, skal udbyderne angive årsagen til ophør⁸. Vi kan dog konstatere, at der er en del fejl i disse angivelser.

Ifølge udbydernes angivelser skulle 19.733 af de kursister, der påbegyndte en af danskuddannelserne primo oktober 2010 eller senere, have afsluttet danskuddannelsen med Danskprøven. En oversigt over kursisternes prøveresultater viser dog, at 21.355 kursister har været eksamineret i mindst én prøvetype. Det viser sig desuden, at kun 79 % af de kursister, der har været eksamineret i mindst én prøvetype, står registreret med angivelsen "Danskprøve", som afslutningsårsag. Majoriteten af de resterende kursister (14 %), der har været eksamineret er registreret med ophørsårsagen "Andet".

Dette vidner om, at kursusstedernes angivelser af ophørsårsagen, kan være fejlagtige i en del tilfælde.

Konsistens i karaktergivningen

Det er blevet testet, hvorvidt variationen i karaktergennemsnittene er konsistente:

- på tværs af år
- på tværs kursussteder
- på tværs af år inden for de enkelte kursussteder

Variationen på tværs af år er relativt beskedent. Landsgennemsnittet stiger således fra 6,2 i 2011 til 6,4 i 2013.

Variationen mellem kursussteder er noget større og varierer således mellem et gennemsnit på 4,5 og 7,8. Dog kan kun to ud af 53 kursussteder karaktereres som ekstreme observationer⁹.

Da der er betydelig forskel på, hvilke typer af kursister, der optages på de enkelte kursussteder, må der forventes en vis variation. Derfor virker variationen mellem kursussteder acceptabel.

Variationen i de enkelte kursussteders karaktergennemsnit på tværs af årene 2011 til 2013 er samlet set relativt stabil. Som hovedregel varierer karaktergennemsnittene maksimalt med 1,5 karakterpoint. På de fleste kursusinstitutioner vil variationen dog være betydeligt mindre. Enkelte steder er variationen dog helt op til 2 karakterpoint.

Da der er forskel på gruppen af kursister, det enkelte kursussted optager de enkelte år, kan det ikke afvises, at den fundne variation er naturligt forekommen. Der er derfor ikke umiddelbart grund til at betvivle validiteten af karaktergennemsnittene.

⁸ Der kan vælges mellem otte ophørsårsager: 1. Danskuddannelse afsluttet med prøve, 2. Danskuddannelse afsluttet uden prøve, 3. Ophør på grund af beskæftigelse, 4. Ophør på grund af uddannelse, 5. Ophør som følge af treårsgrænsens udløb, 6. Ophør på grund af flytning til anden kommune eller anden udbyder, 7. Kursisten ophørt på grund af meddelt sygdom, barsel, orlov eller børnepasningsproblemer (periode over tre måneder), 8. Andet/ukendt

⁹ Det vil sige, at de befinder sig mere end 2 standardafvigelser fra kursusstedernes gennemsnit. De to kursussteder har et karaktergennemsnit på hhv. 4,5 og 7,8 og befinder sig dermed ca. 2,5 standardafvigelser fra kursusstedernes gennemsnit (6,1).

**Det Nationale Institut
for Kommuner og Regioners
Analyse og Forskning**

Købmagergade 22
1150 København K
E-mail: kora@kora.dk
Telefon: 444 555 00